

նարանական խորհրդի մի քանի անդամներին անհաճոյ եղան, արդէն նրանց վիճակը որոշուած է, — նրանք ստիպուած են լինում ուրիշ տեղ որոնելու: Մեր վերև յիշած «The schoolmaster» թերթը վիպական ձևով հաղորդում է մի դէպք ուսուցչուհու կեանքից, որի մէջ նկարագրած է թէ ինչպէս այդ ուսուցչուհին ստիպուած է եղել կամ հրաժարական տալ և կամ ամուսնանալ իւր իշխանաւորներից մէկի — մի տգէտ խանութպանի հետ: Աւելորդ է ասել, որ համանման դէպքեր շատ անգամ տեղի են ունենում նաև մեր կեանքում: տգէտ հոգաբարձուներ կամ տանուտէրներ, աղաներ քիչ չեն մեր մէջ:

Սակայն Անգլիայում հալածուած ուսուցիչներին և ուսուցչուհիներին իրաւունքներին պաշտպան է հանդիսանում մեր արդէն յիշած «Աւուսցիչների ազգային միութիւնը»: 1893 թուին այդ ընկերութիւնը 24,000 անդամ է ունեցել: Այդ ընկերութիւնը գաւառներում ճիւղեր ունի և այնպիսի ոյժ է ստացել, որ պարլամենտում իւր ձայնը լսելի է անում: Եթէ ընկերութեան անդամներից մէկն յանիրաւի պաշտօնից դուրս հանուի, ընկերութիւնը դատ է սկսում յանցաւորների դէմ: նա նոյնպէս պաշտպանում նաև իւր աշակերտի ծնողներից վիրաւորանքների ենթարկուող ուսուցչին: Այդ ընկերութիւնը համարձակ քննադատում է ուսումնարանական արքունի վերատեսուչների տուած հաշիւները: Պէտք է ասել, որ բոլոր ուսումնարաններն էլ տարին մի անգամ են թարկում են այդ վերատեսուչների քննութեան: շատ անգամ այդ քննութեան հեռանքից է կախուած լինում ուսուցչի ապագան, քննութիւնից յետոյ ուսումնարանը համարուի «լաւ» ուսումնարաններից մէկն, այն ժամանակ ուսուցիչը աւելի ուժեղ է ստանում, իսկ ուժեղ յաւելումն աւելի շատ է լինում, եթէ վերատեսուչը քննած ուսումնարանը «գերազանց ների մէջ կը հաշուէ: իսկ քննութեան հետևանքն անաջող լինի, այն ժամանակ ուսուցիչը զրկուում է պաշտօնից: Վարելի է երևակայել, թէ ինչ զգալի կլինին ուսուցիչները դէպի այդ վերատեսուչը: «Քննութեան երկիւղը ուսուցչին արգելք է լինում իւր գործի մէջ երջանկութիւն ու հանդիստ գտնել և միևնոյն ժամանակ դա նպաստում է ուսուցչի վարկը աշակերտների առաջ ընկնելուն: քանի որ աշակերտները շատ լաւ գիտեն, թէ ուսուցչի համար ինչ մեծ նշանակութիւն ունի այն քննութիւնը» ասում է յարգելի head—master—ներից մէկը: Յիրաւի գործի էութիւնը նրա մէջ է, թէ ո՛րքան անաչառ է վերատեսուչը: Մի տարրական դպրոցում վերատեսուչը մի շատ դժուարին թելագրու-

թիւն է անում տասնամեայ աշակերտներին, և տալիս մի դժուար վճռելի խնդիր: Հենց իմանաւորա նպատակն է եղել կտրել ուսուցչին, որ և աջողել է: Սակայն անմիջապէս թէ թելագրութեան նիւթը և թէ թուարանական խնդիրը հրատարակում են The schoolmaster-ի մէջ զանազան ծաղրական բացատրութիւններով ու ծանօթութիւններով: Այսպիսով «ուսուցիչների ազգային միութիւնը» և մամուլը պաշտպան են հանդիսանում հալածուած ուսուցչի իրաւունքներին՝ հրապարակ հանելով աչառուի վերատեսուչի անուն ազգանունն ու գործերը:

Անգլիայի ուսումնարանական գործի աջողութիւնն էլ նրա մէջ է, որ հնարաւորութիւն կայ ազատորէն ամենայն կեղտոտ և անաղնիւ գործ հրապարակ հանուելու:

Թարգմ: Մ. Գ.

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾԻՆ՝

Սերունդներ են գալիս և սերունդներ գրնում, սակայն Ս. Գրիգորի կանգնած Տաճարըն անշարժ է մնում:

Այսպիսի կենսական ոյժ և տևական կարողութիւն ունին մի միայն այն հաստատութիւնները, որոնք ուղղուում են նոյն իսկ կենդանութեան անսպառ աղբիւրից:

Սուրբ Էջմիածնի հիմքն Ինքը Բանն Աստուած է որոշել, այս է հայ ազգի դարաւոր աւանդութիւնն, այս է և նորա անխախտելի հաւատքը, որ արայայտուում է երկու բառով «ա. էջ Միածին»:

Եթէ գործն է հաւատի մեծագոյն ապացոյցն, ուրեմն հայ ազգը վաղուց արդէն ապացուցել է իւր այդ հաւատը: Հեթանոսական հալածանքին յաջորդել են անթիւ և անհամար այլ տեսակ հալածանքներ, սակայն չէ խախտուել ոչ Ս. Էջմիածնի հիմքը և ոչ հայի հաւատքը դէպի նա:

Այժմեան քրիստոնեայ աշխարհը դարձանքով է թերթում մեր ս. եկեղեցու պատմութիւնը, որ անըզնհատ հալածանքների մի

ընթաց է: Քրիստոսի անդրանիկ եկեղեցին իւր հիմնարկութեան օրուանից սկսած՝ դեռ է գաղարել հալածուելուց, նրա նահատակների ցանկը դեռ է լրացել, նրա գաւանած վարդապետութեան վիաների արիւնից դեռ է կշտացել երկիրը: Բայց հազար և վեց հարիւր տարի մաքառող այդ եկեղեցին կորցրել է արգեօք մի օր իւր հաւատը: Արգեօք կայ մի պատմական շրջան, ուր հայ եկեղեցին տկարամար իւր հաւատի մէջ, կայ արգեօք գոնէ մի մութը պատմական յիշատակութիւն այդ մասին:

Աստուծոյ ընտրեալ ժողովրդի և նրա պատմութեան հետ եթէ մի թեթև համեմատութիւն անգամ անելու լինենք, առաջնութեան պատիւը անշուշտ մեր նահատակ եկեղեցուն պիտի տանք:

Քանիցս արգեօք եգիպտական ծառայութիւնից աւելի ծանր լուծ է կրել այս նոր իտայէլը, բայց թողել է նա երբէք իւր հայրերի Աստուծուն:

Անապատների մէջ քառասնամեայ թափառման փոխանակ՝ չորս հարիւրամեայ թափառման է ենթարկուել Ս. Գրիգորի հօտը աշխարհիս չորս կողմերում սակայն երբէք է տկարացել: Հայրենիք, ընտանիք և երկրային ամենայն բարիք փոխանակել է նա իւր հարց Աստուծոյ՝ հետ որովհետև նրա հաւատը անխախտ է եղել:

Հրեայ գերիները Բաբելոնացոց գետերի եզերքին Սիօնի երգն էին երգում և գառն գերութեան մէջ սոսկալի երգումն էին անում չքմոռանալու երուսաղէմը: Այդ երգումն արել են և մեր նախահայրերը ինչքան էլ նուաստացել, հալածուե և օտարացուել են իրենց մայր եկեղեցւոյ շրջականերից, խորն արմատ է ձգել նրանց սրտերում սէրը դէպի Ս. Էջմիածինը: Թշուաութեան դարերում մեր նախահայրերը չեն մոռացել իրենց ապագայ սերնդին կտակ թողնելու՝ թէ «Ս. Գրիգորի Ս. աջի վերայ է հիմնուած հայոց ազգը»:

Միթէ կարիք կայ յիշատակելու և միառմի թուելու դրա ապացոյցները:

Միթէ է Ս. Էջմիածինը չէ եղել, որ պահպանել է այն նուիրական կապը բոլոր հայերի մէջ սկսած հեռաւոր Լեհաստանից մինչև Հնդկաստան:

Միթէ նոյն Ս. Էջմիածինը չէ, որ այսօր շաղկապում է՝ բոլոր հայերին սկսած Խաղաղական ուղիքանոսի կղզիներից մինչև Ամերիկայի խորքերը:

Կարիք կայ արգեօք յիշատակելու այստեղ մերձաւոր անցեալից փառաւոր օրինակներ:

Վերջին դարերի ընթացքում չը տեսնուած մի հանդէս տեղի ունեցաւ 1892 թուին Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարում: Կաթուղիկոսական թափուր գահի արժանաւոր յաջորդ ընտրելու համար ամբողջ հայութիւնը միացաւ Ռուսոց բարեխնամ կառավարութեան հովանու տակ և յագուրդ տուաւ ամբողջ ազգի և եկեղեցու տեղւորներին: Այդ տեղւորների մարմնացումն Ս. Գրիգորի գահակալի անձնաւորութեան մէջ տեսաւ եկեղեցին ու ազգը:

Խոստովանելով այս պատմական մեծ փառքը, մնում է մեզ Ս. Էջմիածնի յաղթանակը ի բարին գործ դնել: Միանգամ ևս բուռն կերպով զգալով Ս. Էջմիածնի շաղկապող դօրութիւնն ու արժանանալով վայելերու նրա՝ արգասիքը, պիտի գործենք քանի ժամանակները ձեռներին է:

Աստուածային զօրութեան և օգնութեան ապաւինելը ամէն մի քրիստոնէի պարտքն է, սակայն աղաւինել պէտք է հաւատով և գործով: Իւրաքանչիւր գործի յաջողութեան առհաստաչեան միաբանական ոյժն է, այդ ոյժը մեզ ընձեռում է Ս. Էջմիածինը, գործենք ուրեմն, գործենք այն «լուսոյ Խորանը» կանգնելու համար, որի մասին միշտ երգում ենք Ս. Էջմիածինն յիշելու ժամանակ:

Մեր Ս. եկեղեցին ամէն անգամ հրաւիրում է իւր հաւատացեալներին «էկոյ՛ շէնեցոստ սուրբ զիորանն լուսոյ»: Այս հրաւէրը նա մեզ կարգում է, երբ իւրաքանչիւր անգամ առիթ է լինում Ս. Էջմիածնի անունը

մեզ յիշեցնելու: Լսենք այդ հրուէրի ձայնին և գործակցենք փրաշինութեան:

Քայց սրջափ մեծ է այդ վերաշինութեան կարիքը: Այսօր ամբողջ ազգն աչք զրած սպասում է եկեղեցականութեան վերականգման, աւերակ եկեղեցիների և վանքերի կառուցման, անապատացած վանքերի վերակազմութեան, ժողովրդի կրօնական-բարոյական կրթութեան աստիճանի բարձրացման, մայրե՛ի լեզուի և գրականութեան բարգաւաճման և այլն: և ըն:

Այս սմենին դարման տանելու համար ընդհանուր գործակցութիւն է պէտք, հսկայական ձիրքերով օժտուած անհատն անգամ կարող չէ միայնակ այդքան բազմազան և բազմաթիւ գործերի կատարումն յանձն առնել:

Միութիւնը ոյժ է. ահա մեր դարու նշա նարանը, ինչո՞ւ չենք կամենում իսկական դաւակներ լինել մեր դարու:

Ո՛վ փոխանակ գործելու խօսում է, նա հողմարած է, ո՛վ իւր գործակցութիւնը միայն խճրճելով է աւարտում, նա յանցագործ է:

Ահա մի տարի է արդէն, որ «Է-դ Ժողովրդէ հայ» կազման արժանացած եկեղեցու Պետր ամենքին գործի է հրուիրում»:

Ամենքս էլ գիտակից ենք մեր եկեղեցու պէտքերին, ամէնքս էլ քաջ գիտենք այս կարիքները, որ պիտի լրացումն ստանան, ուստի և վէճ կարող չէ լինել մեր անելիքի մասին: Եկեղեցու անհրաժեշտ կարիքներն հոգալու համար կարօտութիւն կայ ձեռների և ժամանակի:

Ժամանակը կը լրացնի մեր պահանջները, երբ մեր ձեռները բացուին: Ս. Եջմիածնի սէրը, որ միշտ վառ է եղել հայ սրտերում, թող մեզ թելադրէ պարտքներս կատարելու:

Մանր է արգարև մեր ժամանակը: Մեր սուրբ եկեղեցին գեռ նահատակների թափած արիւնով է ներկուում: Այն տաճար ներից, որտեղից սրբասացութեան ձայներ պիտի հնչէին, այսօր լսում ենք յուսահատ

տութեան հառաչանքներ: Այն եկեղեցին, որ պիտի պայծառանար իւր պաշտօնեաների ջանքով, այսօր ներկուում է գեռ ևս նրանց արիւնով: Արեւմն գեռ չեն անցել փորձութեան դարերը, եկեղեցին գեռ ևս կարօտ է նոր նահատակների:

Միանանք մեր ազօթքներով և խնդրենք Ամենակալից փորձութեան օրերի վախճանը:

Միանանք գործերով և սփոփենք մեր հաւատակից նահատակների սրտերը, օգնութեան ձեռք կարկառենք նրանցն, որոնք Արիգորի մեզ աւանգած ժառանգութեան պահպանութեան համար այսօր մարտում են:

Համբերատար է մեր նահատակ եկեղեցին, նա դիմացել է շատ հալածանքների և յաղթող է հանդիսացել, մեր յոյան անդրգուելի է, այսուհետև ևս պիտի դիմանայ նա ամենայն փորձածքի, եթէ մինչև իսկ պէտք լինի նորանոր նահատակութիւնների:

«Եկեղեցին ոչ մարդու ձեռքի շինուածք է, ոչ թագաւորների պարգև և ոչ ճարտարութեան արուեստ, նրա հիմքը ոչ ներքինները կարող են շարժել և ոչ վերինները գրգուեցնել»: Այս հաւատով են ապրել մեր նախնիք, որ այնքան սիրուն կերպով արտադրանք է եղիշէ սուրբ վարդապետը, այս հաւատով պիտի ապրենք և մենք:

Մեր այս պարտքն է ահա, որ միշտ յիշեցրել է Ս. Եջմիածինը և որ այսօր կրկին յիշեցնում է:

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ.

ՌՈՒԾԱՍՏԱՆՈՒՄ.

ՄԸՅՔ ԱԹՍԹ.

ՆՈՐԻՆ ՕՐՈՒԹԵԱՆ.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄԵԿՆՈՒՄՆ Ի ՏԹԻՍԻՍ.

Գեկտեմբերի 18-ին, կիւրակէ օրը, ազգիս Վեհափառ Հայրապետը, Մայր Աթոռից մեկ-